

Către: Avocatul Poporului,

Domnului Avocat al Poporului Victor Ciorbea

De la: Senatorul Vlad Alexandrescu

Obiectul scrisorii: Raport moral asupra copiilor lăsați în grija statului

Stimate Domnule Avocat al Poporului,

Raportul pe care vi-l comunic pe această cale este rezultatul unui demers pe care l-am întreprins, în calitate de Senator, în perioada ianuarie 2018 - aprilie 2019, demers prin care am documentat situația copiilor și a tinerilor instituționalizați în centrele de plasament din România și sistemul de protecție a copilului în ansamblul său.

Raportul descrie în amănunt centrele de plasament și spitalele de psihiatrie pentru copii pe care le-am vizitat personal, numeroasele discuții cu tineri și copii aflați sub diferite măsuri de protecție specială, punctele de vedere și recomandările experților și practicienilor cu care m-am consultat, precum și instrumentele de informare – majoritatea constând în întrebări și interpelări parlamentare - care mi-au servit la clădirea bazei factuale a raportului.

Raportul conține analiza pe care am realizat-o și concluziile la care am ajuns cu privire la ce se întâmplă, în fapt, cu cele peste 53.393 de vieți aflate sub măsura protecției speciale la nivel național. Raportul este, totodată, o mărturie despre realitatea nevăzută și necunoscută a copiilor crescuți în instituții de protecție, realitate pe care doresc să o aduc, spre conștientizare, în atenția societății civile și a instituțiilor abilitate ale statului român.

În cele ce urmează, vă prezint principalele concluzii ale raportului cu privire la situația sistemului de protecție specială:

1. Există o practică dominantă a centrelor de plasament de a justifica orice măsură ce le este aplicată copiilor printr-o decizie administrativă pentru care centrele și personalul centrelor nu sunt responsabili. Sunt decizii care, desigur, emană de la un corp de specialiști, dar sunt aplicate administrativ și, ca urmare, viața acestor copii este modificată și este determinată într-un mod adesea ireversibil. De exemplu, introducerea unui copil în sistemul de școală specială și

Adresa: Calea 13 Septembrie nr. 1-3, sector 5, București, cod poștal: 050711

Telefon: 021 414 11 11; 021 316 03 00; E-mail: vlad.alexandrescu@senat.ro

psihiatrizarea lui prin introducerea unui tratament dur cu neuroleptice și anxiolitice este o decizie care are o incidență imediată asupra performanței școlare. Ea duce la eșec școlar și conduce în final la excluderea copilului din învățământul de masă și îi răpește practic șansele de integrare în societate la un nivel pe care el l-ar putea eventual atinge folosindu-și capacitățile și potențialul său natural.

2. Contrar celor afirmate de reprezentanții centrelor și ai instituțiilor cu rol decizional în sistemul de protecție specială a copilului, acest sistem rămâne unul închis. Organizațiilor societății civile și altor persoane interesate cu activitate în domeniul apărării drepturilor omului sau ale copilului nu li se permite accesul inopinat în centrele rezidențiale sau în locuințele de tip familial.

3. Sistemul de protecție specială este netransparent. O parte semnificativă a datelor prezentate în acest raport, în special privind situația medicală a copiilor aflați sub măsura protecției speciale și privind școlarizarea acestora, au fost obținute în baza unor cereri repetate, pe calea întrebărilor parlamentare sau a interpelărilor. De cele mai multe ori, răspunsurile autorităților au fost incomplete, cu omisiuni vădite și au venit cu întârzieri nejustificate. Or datele la care fac referire ar trebui să fie publicate din oficiu de către autoritățile responsabile, fără omisiuni și cu actualizări periodice.

4. O constatare îngrijorătoare în analiza sistemului este legată de lipsa pregătirii profesionale corespunzătoare a personalului centrelor rezidențiale, a direcțiilor județene, precum și a asistenților maternali căror li se încredințează copii în plasament. Efectul direct al acestei lipse de pregătire este abordarea deseori cu superficialitate a răspunderii uriașe pe care acest personal o are în creșterea copiilor încredințați statului.

5. Întreg sistemul de protecție specială nu are o înclinație către autoevaluare, și de aceea este nevoie de a introduce practica unor audituri periodice, atât interne, cât și externe.

6. Cu privire la parcursul copiilor în sistemul de protecție specială, am constatat că frecvențele mutări ale copiilor din centru în centru, de la asistent maternal la asistent maternal sau în familie contribuie la sporirea instabilității afective a acestora, întrerup deseori parcursul lor școlar și legăturile socio-afective anterior create.

7. În ceea ce privește acoperirea nevoilor de bază ale copiilor și tinerilor, centrele asigură un asemenea nivel, deși o serie de îmbunătățiri sunt necesare. În timpul vizitelor am identificat nevoia copiilor legată de banii de buzunar primiți lunar în centre. Aceștia nu intră în posesia alocației de stat în momentul în care aceasta le este virată, ci le este capitalizată până la împlinirea vârstei de 18 ani și părăsirea centrelor. Mulți dintre ei justifică abandonul școlar, proxenetismul, furtul și alte acțiuni antisociale prin nevoia de bani.

8. Nu există un sistem permeabil în care cererile și solicitările copiilor să fie înregistrate și luate în calcul. Personalul de specialitate din centre nu asigură condiții minimale de informare a copiilor privind posibilitățile de semnalare a abuzurilor la care sunt expuși. Copiii nu sunt încurajați să facă sesizări, nu li se oferă sprijin în acest sens. Nu sunt încurajați să-și transforme cererea într-o procedură administrativă.

9. Numitorul comun în toate centrele constă în lipsa activităților vocaționale sau sportive sistematice, care să-i poată extrage pe copii din binomul centru-școală-școală-centru, să le canalizeze energia fizică, voința și orizontul către ceva constructiv, către ceva care să-i poată ajuta.

10. Peste 3.000 de tineri părăsesc anual centrele de plasament, centrele rezidențiale și apartamentele de tip familial la nivel național și, de cele mai multe ori, nu au nicio susținere concretă din partea instituției de ocrotire privind pregătirea lor pentru o viață independentă și integrarea lor în comunitate. Până acum autoritățile administrației publice centrale și locale cu atribuții în domeniul protecției drepturilor copilului mi-au demonstrat, pe baza informațiilor strânse în cazul acestui demers, eșecul lor în pregătirea și susținerea copiilor și a tinerilor pentru „ieșirea“ din sistemul de protecție specială de tip instituționalizat. Copiii care au reușit, după ieșirea din sistem, să ducă o viață normală sunt mai degrabă un exemplu de victorie asupra sistemului, și nu un merit al sistemului pentru ajutorul dat lor. De multe ori, au reușit împotriva sistemului, nu datorită lui.

Recomandările formulate la finalul raportului pun accentul pe nevoia urgentă a unei reforme profunde a sistemului de protecție a copiilor astfel încât să-l facă într-adevăr capabil să-și atingă menirea esențială, aceea de a asigura copiilor din grija sa suportul afectiv-emoțional,

ocrotirea sănătății, educația adecvată, precum și cunoștințele și deprinderile pentru o viață independentă.

Având în vedere competențele și atribuțiile instituției pe care o conduceți, vă prezint în cele ce urmează recomandările și propunerile pe care le-am formulat în raport cu privire la încadrarea în învățământul special a copiilor instituționalizați, solicitându-vă, totodată să luați toate măsurile ce se impun, conform atribuțiilor legale, pentru implementarea practică a acestor recomandări și propuneri:

1. Instituțiile care au în grijă copii ar trebui să iasă din logica birocratizării și s-o înfrângă, să fie pentru copil o șansă și un garant, totodată, la o dezvoltare normală. Repoziționarea copilului ca individ și centru în acest sistem, și nu tratarea lui laolaltă cu toți ceilalți, ca o simplă unitate într-o statistică, ar fi demersul fundamental, pornind de la care ar trebui gândită remodelarea integrală a creșterii și protecției copilului încredințat statului în România. Acest lucru ar presupune reevaluarea situației fiecărui copil din sistem și trasarea unui parcurs nebirocratic, nestandardizat, creativ și lipsit de prejudecăți, potrivit căruia dezvoltarea capacităților, aptitudinilor, temperamentului și identității fiecărui copil să fie mereu privită ca un obiectiv în sine care să fie verificat periodic.

2. Organizațiilor societății civile și altor persoane care justifică un interes ar trebui să li se permită accesul inopinat și/ sau anunțat în centrele de plasament. Un asemenea acces, în baza unui regulament aplicabil la nivel național, ar duce la diminuarea semnificativă a abuzurilor care se petrec în aceste centre și la îmbunătățirea respectării drepturilor acestor copii.

3. A.N.P.D.C.A. ar trebui să colecteze și să publice permanent date despre copiii și tinerii din sistemul rezidențial, dar și familial, pentru fiecare județ: vârste, tipuri de dizabilități, probleme de sănătate mintală, unitățile de învățământ în care sunt școlarizați etc.

4. Este necesară asigurarea de urgență a unor programe coerente de formare profesională a persoanelor interesate să asigure condiții de îngrijire și ocrotire în familia proprie, precum și a salariaților din centrele rezidențiale publice. Serviciile de specialitate privind formarea vocațional-profesională ar trebui asigurate în regim de externalizare, iar formarea profesională ar trebui obligatoriu completată de un stadiu de practică prin care să se urmărească nivelul

abilităților și deprinderilor de înțelegere a particularităților individuale ale copilului/tânărului instituționalizat. Entitățile formatoare ar trebui aduse la cunoștința publicului, prin publicare pe paginile de internet ale instituțiilor din sistemul de protecție specială. Programe de formare specifică sunt imperios necesare și pentru asistenții maternali, înainte de a li se încredința copii în plasament, chiar angajarea lor trebuind a fi condiționată de parcurgerea unor asemenea programe.

5. Auditarea centrelor de plasament și a asistenților maternali profesioniști ar trebui să constituie o prioritate pentru instituția dumneavoastră. Un audit extern ar trebui să vizeze accesul la sănătate asigurat copiilor din sistemul de protecție specială, precum și diagnosticele și tratamentele primite de copiii cu handicap sau cu probleme cronice de sănătate și tot un audit extern ar trebui să vizeze accesul la educație asigurat copiilor din sistemul de protecție specială. Evaluarea sistemului de protecție specială poate de asemenea fi realizată și pe calea unor formulare de evaluare a serviciilor, a personalului și a mediului în care evoluează copiii aflați sub măsura protecției speciale, la care aceștia să răspundă periodic, sub protecția anonimatului.

6. Principiul prioritar în luarea oricărei măsuri de protecție specială ar trebui să fie stabilitatea relațiilor socio-afective dezvoltate de către minor, prin urmare mutările ar trebui limitate pe cât posibil. Instituționalizarea în sine ar trebui să constituie o soluție de ultim resort, principiul de bază fiind acela că orice copil sau tânăr trebuie să aibă cel puțin nevoile de bază acoperite și acces la servicii de calitate pentru a duce o viață demnă în familie și în comunitate. Numai în acest fel se poate preveni sau, după caz, înlătura instituționalizarea pe motiv de acces la servicii de recuperare, reabilitare, tratament medical sau educație și, uneori, chiar pe motiv de acces la o locuință și hrană decente.

7. Diversificarea hranei și a îmbrăcăminte primite, precum și o reconfigurare a spațiilor de locuit astfel încât acestea să asigure nevoile copiilor de intimitate și confidențialitate sunt măsuri extrem de necesare pentru dezvoltarea armonioasă a copiilor și sunt dorite de mulți dintre cei cu care am discutat în timpul vizitelor și după. Nevoia copiilor identificată în timpul vizitelor legată de banii de buzunar primiți lunar în centre ar putea fi rezolvată dacă fiecare copil ar intra în posesia alocației de stat în momentul în care aceasta îi este virată, eventual consiliat fiind de o persoană de referință. Fiecare copil instituționalizat ar trebui să poată decide, împreună cu un

reprezentant desemnat al centrului de plasament, pe ce va cheltui această alocație de stat, lunar sau o dată la câteva luni. Într-adevăr, la părăsirea centrului, tânărul ar trebui să primească o indemnizație pentru a-l sprijini să-și înceapă viața independentă, însă această indemnizație ar trebui asigurată din fonduri distincte.

8. Consider că este absolut necesar ca tinerii și copiii să beneficieze de instruire și informații de bază privind drepturile pe care le au în centre și cele pe care le vor avea după ce părăsesc centrele. Numai astfel se poate vorbi de dobândirea unor deprinderi de viață independentă de către acești tineri. Copiii ar trebui să fie stimulați și încurajați continuu să prezinte sau să verbalizeze orice situație disfuncțională apărută în relația de lucru cu adulții aflați în proximitatea sau mediul lor de proveniență. Un mod principal de prevenire a încălcării drepturilor copilului constă în punerea la dispoziție a unor mecanisme adecvate și eficiente de formulare și soluționare a plângerilor de către organisme independente de cele care conduc centrele rezidențiale direct sau indirect.

9. Organizarea, cu caracter permanent, prin personalul centrelor de plasament, de activități vocaționale sau sportive sistematice.

10. Instituirea unor mecanisme clare și eficiente de monitorizare a evoluției post-instituționalizare a tinerilor este urgentă și necesară. Asemenea mecanisme ar trebui să poată releva și analiza câți tineri care părăsesc sistemul de protecție specială se angajează după 18 ani, câți își găsesc o locuință, câți își întemeiază o familie sau, dimpotrivă, câți ajung într-o stare de eșec socio-profesional, mai exact pe străzi sau în alte situații-limită de supraviețuire. De asemenea, este nevoie de mecanisme de formare, consiliere și asistență financiară a acestor tineri pentru a le facilita integrarea în societate, consolidându-le deprinderile de viață independentă.

Vă solicit, totodată, să-mi comunicați măsurile pe care le-ați decis și acțiunile concrete pe care le-ați întreprins pentru a da eficiență recomandărilor și propunerilor de mai sus precum și rezultatele acțiunilor instituției pe care o conduceți.

Cu considerație,

Senator Vlad Alexandrescu